

७

वीराग्रणी मुरारबाजी देशपांडे

अर्थात्

पुरंदरचा वेढा !

—

शाहीर बसन्तराया

पोवाडा.

(नामिवडेकर

१/१८, गोविंदाचकर चाळ,

गिरगांव, मुम्बई ४ (४००००४)

—

ज्याच्या कबंधानं भूतळीं । तीनशें जण बळी । घेतले
पुरंदरीं । मुरारबाजी धन्य धन्य सरदार । झाला तीन लोकां
बीर तो प्यार । शाहीर पांडुरंग गाणार ॥ ध्रु० ॥

—: १ :—

शाहिस्तेग्वानाची केली पार धुळदाण । जरी आला
होता एक लक्ष फौज घेऊन । बोटें तोडून शाहिस्ता केला फार
हैराण । हैराण फार होऊन । पुणें सोडून । गेला जल्दीनं ॥ जसा

पाला पावोळा उडवि पवन लीलेनं । किंवा दग मोठमोठाले एका लहरीनं । मेंढ्यांवा कळप उघळावा जसा सिंहानं । तशि थोडी युक्ति योजून । दिला हांकडन । शाहिस्ताखान ॥ केल्या स्वान्या अवरंगजेबाच्या मुलखामधून । चार दिवस सुरत शहराची दूट मारून । अगणित द्रव्य जवाहीर मोर्ती घेऊन । भयभीत केला यवन । यवनांची झाली गाळण । ध्यानीं मनीं दिसतो सैतान । झोंप ही न छान ! ॥ कोण रात्रीं झोंपेंतून उठती बरळ बरळून । पाहती सप्र आणि त्यांत शिवा सैतान ! । भिंतीला जाऊन थडकती वेगवेगान । आरडती किंचाळुन कोण । सैरावैरा धांवती कोण । वख सोडून ! ॥ 'शिवाजी डोंगरी उंदीर फार लहान । तो करतो काय चिरडून त्याला टाकीन—' । असा होता बाद-शहाचा वेडा हो भ्रम । शिवाजीनं केली धामधूम । धामधूम झाली पाहून । शाहाचं मन । झालं हो खिन ॥ उंदीर नव्हे हा, असे रे जहरी बाण । आला ! आला ! जाइल छातितून पार धुसून । पादशाही करिल हैराण, काळ दारुण ! । दारुण करुनिया रण । रणि करिल यवनकंदन । करिल धुळदाण ॥ चाल ॥ अवरंगजेबाला शत्रु प्रबळ हा झाला ॥ शाहित्याची फजिती ऐकून शाहा लाल झाला ॥ शिवाजीचा कांटा काढण्याचा वेत त्यानं केला ॥ मग बोलला जयसिंगाला । " शिवा मोठा पुंड हो झाला । त्यानं मुदख हैराण केला । हा कांटा मोंगलशाहीला ।

जर असा वाढूनच दिला । तर होईल भारी आम्हांला । मामाचा मोड त्यानं केला । प्रतापगर्दी खान ठार केला । लुटालूट केली सुरतेला । त्यानं केलं जेर शिंदेला ॥ दरारा त्याचा मुलखाला । हे विघ्न आमच्या राज्याला । तुम्ही जावं पारिपत्याला । दिल्लीखान तुमच्या मदतीला । कांटा हा काढा या वेळा " ॥ असं बोलला जयसिंगाला । मग शाहा बोलला एकांतीं दिल्लीखानाला ॥ 'तुम्ही जावं जयसिंगराजाच्या संगें मदतीला ' ॥ पण कानमंत्र हा दिला । " नीट ठेवा तुमच्या लक्ष्याला । जयसिंग हिंदु हा होइल फितुर शिब्याला ! ॥ हिंदु, हिंदु एक होतील होइल घोंटाळा ॥ बारीक सारीक सान्या बातमोला । नीट काढा आतां या वेळा । नीट ठेवा त्याच्यावर डोळा । आणि स्वारी फत्ते करून यावं दिल्लीला " ॥ १ ॥

—: २ :—

मग फौज ऐंशीं हज्जार । पायदळ, स्वार । घेऊन पेंढार । मिर्झाराजा आणि दिल्लीर आला । वेगानंच दख्खन देशाला । हिंदवी राज्य चिरडण्याला ॥ मिर्झाराजा आणि दिल्लीखान । राहु केतु जाण । आले जोडीनं । प्रासाया सूर्य—शिवाजीला । हिंदू हिंदूला काळ झाला । निखारा अस्तनींत पडला ! ॥ हत्ती घोडे

बैल आणि उंट । होते अफाट । तोफा घनदाट । थाट माट
तेव्हां फार केला । आकाशीं दाट धुरळा भरला । सूर्याला पार
लोपवीला ॥ चाल ॥ विजापूरच्या आदिलशहाला । अवरंगजेबांन
घाडलं पत्र ते वेळा ॥ कीं “ करा मदत आतां या वेळा ।
शिवाजीनं पुंडावा केला । अफझुलखान तुमचा ठार केला ।
देतो हा पीडा मुलखाला । हा शत्रु तुम्हां आम्हांला । दोष
मिळून चिरडूया त्याला । मी फौज मोठी घाडली हो दख्खन
देशाला ॥ तुम्ही पाठवा फौज या वेळा । दोष उचल खाऊं या
वेळा । आणि करूं ठार हो त्याला । सापाचं पिल्लु हा झाला ।
वेळींच डोकं ठेचुंया आज या वेळा ” ॥ आदिलशहा पत्र
वाचून खूष फार झाला ॥ फाजलखान फौज देऊन घाडला
मदतीला ॥ आणि गेलीं पत्रं कितिकांला । जावळीच्या मोऱ्याचे
मुलगे—बाजी, अंबाजी—गेले मदतीला ॥ शिवप्पा नाईक वेदनुरचा ।
जहागिरदार बसवपट्टणचा आला मदतीला ॥ माणकोजी धन-
गरही आला । कोळीराजे गेले मदतीला । शिवाजीचा नाश
करण्याला । कुन्हाडीचा दांडा गोत्याला काळ हो झाला ॥
कुंपणानं खाळं शेताला ! । भावानं मारलं भावाला ! । असो !
असे राजे यवनांच्या गेले मदतीला ॥ जयसिंग दक्षिणेंत आला ।
सासवड गांवीं तळ त्यानं दिला । आणि पुढच्या स्वारीचा विचार
त्यानं सुरूं केला ! ॥ २ ॥

—: ३ :—

झुंज झुंजणं शिवरायासी नव्हतं परि इलकं काम । खेळ
सिंहाशीं किंवा सापाशीं जसा, तसा तो दारूण ॥ मिठी मारावी
जशी जोरानं धगधगलेल्या अग्नीला । किंवा लावावा मोठ्या
जोरानं हात मृत्युच्या दाढेला ॥ ठाऊन होते जयसिंगाला असें
म्हणुनि तो घाबरला ! । घालुनि पोकळ धाक, करुनिया तह
मग जावं दिलोला ॥ विचार करुनी पोक्त असा हा लिहिलं
पत्र शिवरायाला । “ शिवराया ! तुज सल्ला सांगतो ऐक
हिताच्या बोलाला; ॥ देवधर्माचं रक्षण करण्या खटाटोप तुमचा
झाला । पाहुनि मजला तोष वाटतो अनुकूल आम्ही कार्याला ॥
बलाढ्य शत्रू परि मोंगल हा भारी तुम्हाला हो झाला । स्वराज्यतरु
हा फुलण्यापूर्वी येइल बीजावर घाला ॥ साम करावा ! समेट
घडवून आणिन मी या वेळेला । सोडुन शंका शुद्ध मनानं
यावं आमुच्या भेटीला ॥ एकलिंगजी दैवत आमुचं, घेउनि त्यांच्या
शपथेला । आम्हासन मी देतो, किमपि न धोका तुमच्या
जीवाला ” ॥ पत्र वाचुनी शिवरायानं जबाब लिहिला मग
त्याला । पत्र वाचुनी आनंदाचा सागर हृदयीं खळखळला ॥
चाल ॥ जे वीर पुरुष जाहले । आर्थ आपुले । सर्व बिघडले ।
दास ते बनले । मनि मानलालसा धरुनी अंकित झाले ! ॥

चाल ॥ हें असें मला बघवेना, या पुढें । पाहुनी चित्त हें
माझे तडतडे ! ॥ निशिदिनीं हृदय हें माझे धडधडे ॥ चाल ॥
क्षणभर मजला चैन देइना क्षात्रधर्म हा मला । देह हा या
कामीं वाहिला ! ॥ चाल ॥ परराजे आज तुम्ही दया दाखवा
मला ॥ हा तुमच्या शब्दाबाहेर नाही राहिला । जसे वडील
माझे तसेच तुम्ही हो मला ! ॥ दोन शब्द सांगणं तुम्हांला ।
हा अधिकार ना मला ! ॥ हें धरा पोर पोटाला । आणि क्षमा
करा हो मला । परचक्र मोठं हें आलं हिंदू राज्याला ॥ हा वृक्ष
आम्हीं लावला । आतां तुम्ही वाढवा त्याला । मोंगलाचा मुलख
मी देतो परत मोंगलाला ॥ या तुमचा सल्ला या वेळां । मी
येतो तुमच्या भेटिला ” । असं पत्रं घाडलं शिवानं हो
जयसिंगाला ॥ ३ ॥

—: ४ :—

ही बातमी ऐकून मोंगल दिल्लीखान । लाल झाला रागानं
म्हणे ‘ हा जयसिंग कोण ? । तह करणार शिवाजीसंगें मोठ्या
पेटिनं । हिंदु हिंदु एक होऊन । मला आतां दूर वगळून ।
शाहार्शी झाला बेहमान । आज संपूर्ण ’ ॥ मग मिर्झाराजाला
बोलला दिल्लीखान । “ तह नका करूं शाहाच्या हुकमावोण ।

कायमचा कांटा काढायची संधि सोडून । कां असें मनीं विच-
कतां । आज हो आतां । धीर सोडून ” ॥ जयसिंग बोलला ॥
“ एका हो दिल्लीखान ! । उंदीर नसे हा शिवा, सिंह भीषण ।
फितकांना खडे चारून केलं हैराण । कितीकांची मान फाडून ।
कितीकांचीं बोटें तोडून ! धूळ चारून गेला वेगानं ! ” ॥
मग बोलला राजाला मिया दिल्लीखान । दाढीवरनं मोठ्या
तोऱ्यानं हात फिरवून । “ शिवाजीला झाला सामील तुम्ही
आंतून । केला घात फंदफितुरीनं । हिंदुला घेरलं हिंदूनं । असं
मला सांगतय मन । बोला आपण ! ॥ चाल ॥ वाटेत तें तुम्ही
हो करा । वेत तुमचा आवडेना मला । मी जातो पुरंदराला ।
सर करतो पुरंदर फिला । तुम्ही जावं सिंहगडाला । शिब्याचा
धाक नको मला । मी धरीन त्याच्या कानाला । अन् फरफटत
नेहन दिल्लीला । तो कुत्रा करतो काय मला ? । तुम्ही खास
फितुर हो झाला । म्हणुन बोलता असल्या बोलला ” । असं
म्हणुन चालला दिल्ली पुरंदराला ॥ डोईची पगडो काढून ठेविली
भूमीला ॥ अन् बोलला खान आपणाला । ‘ सर करिन पुरंदर
फिला । तरच घालीन पगडो डोक्याला ’ । असा त्यानं निश्चय
केला ! । अन् मग मोठी फौज घेऊन तिकडं चालला ॥ ४ ॥

बाहिर सरावरराय

(नातिवडेकर)

१०५
१/२८, गोविंदनगर चाल,
पिंपरी, पुणे ४ (४००००४)

गडामध्ये पुरंदरगड । मोठा अवघड । भयंकर चढ ।
घडघडे ऊर बघुन त्याला । दिल्लीखान खिन्न झाला । निराशा
झडपी ह्दयाला ! ॥ पर मोठी हिथ्या धरून । फौज घेऊन ।
चालला जल्दीनं । पुरंदर किल्ल्याखालीं आला । देश जाळून
फस्त केला । किल्ल्याला वेढा त्यानं दिधला ॥ चाल ॥ इकडं
शत्रु पन्नास हजार । वर मावळे दोन हजार ! ॥ इकडं वेढा
घाली दिल्लीर । वर होता बाजी मुरार ॥ पसरला सेनासागर ।
मधें पुरंदर कमळ ॥ पुरंदर कमळ सुंदर । वर शोभे देव मुरार !
॥ चाल ॥ मुरारबाजी शूर सरदार । योद्धा घनघोर । शिवबाचा
प्यार । झाला तय्यार झुंजण्याला । फिकीर जीवाची नव्हती
त्याला । किल्ल्याचा बंदोबस्त केला ॥ धान्याची तरतूज केली ।
किल्ल्यावर भली । शस्त्रं जमविलीं । तोफ चढविली हो बुरुजाला ।
कडेकोट बंदोबस्त केला । झाला तय्यार झुंजण्याला ॥ चाल ॥
मुरारबाजीनं बेत केला । गनोमाचा लोक फार आला । भेद-
सवावं दिल्लीरखानाला । म्हणून पठाणाचा वेष केला । मावळा
पांचपन्नास मदतीला । रात्री किल्ल्याच्या खालीं गेला । शत्रुच्या
छावणामंदि शिरला । रखवालदार ठार केला । दारुगोळा सारा
छुटून नेला । अन् चट्कन किल्ल्यावरती गेला ! । गनीम मग

उठला पहाटेला । बघतो दारूच्या कोठाराला । अन् मारतोय
हात कपाळाला । आज काय दारुगोळा नेला । उद्यां काय
चोरटा हल्ला केला । परवां ठार केलं शिपायाला । बन्ना हा
रोजच्या रोज झाला ! । एकदां रात्रीच्या समयाला । मुरार-
बाजीनं, पंचवीस जणं, मावळे घेऊन, वेश बदलून हल्ला केला ।
पठाण सारा होता झिंगलेला । मुरारसिंहानं हल्ला केला । तल-
बारीनं चिरलं कितीकाला । यवन खडबडून जागा झाला । हात
मग मारतोय तोंडाला । तोबा ! तोबा ! सैतान हा आला ।
पळतो वाचवायाला जीवाला । कितिक दरीमंदि खालीं पडला ! ।
ऐकावं र दादा ॥ चाल ॥ मग झाला रागानं लाल दिल्लीखान ।
म्हणे 'ठार करिन सैतान तलवारोनं । उद्यां शर्थ करून हा
सास गड जिंकोन' । वर्णन पुढच्या चौकांत पुढं सांगीन ॥५॥

निकाराचा हल्ला मग केला । सुरंग लावला । गडाच्या
बुरुजाला । तोफांचा मारा वरनं झाला । सुरंग लावणारा ठार
केला । मुड्यांचा मोठा ढिगारा पडला ! ॥ धडधडा धुम्धुम्
धडधडा । आवाज कडकडा । गोळे धडधडा । धडकतो येऊन
बुरुजाला । बुरुज कोसळला धरणीला । आणीबाणीचा काळ

आला ! ॥ चाल ॥ शत्रु होता पन्नास हजार । वर मावळे
दोन हजार ॥ तरी त्यांनीं केलं बेजार । दिल्लीर झाला दिल-
गीर ! ॥ परि फौज होती अनिवार । मुरारबाजी काय करणार ? ॥
तरी त्यानं केला बहु जोर । कितिकांना केलं हो ठार !
॥ चाल ॥ दांसळला बुरुज किल्ल्याचा । मुरारबाजीचा ।
बुरुज हृदयाचा । त्वेषानं लालेलाल झाला ! । मावळे घेऊन
हल्ला केला । गातों मी त्याच्या पोवाड्याला ॥ शत्रूंचा हल्ला
उधळला । मुरार परतला । खान वेडा झाला । बघून मुरा-
राच्या प्रतापाला । मग त्यानं दुसरा बेत केला । पुरंदर किल्ला
जिंकण्याला ! ॥ चाल ॥ पुरंदरच्या एका बाजूला । एक किल्ला
होता दुसरा । वज्रगड म्हणती हो त्याला । त्या किल्ल्यावरून
डागाच्या तोफा या वेळा ॥ मग पुरंदर किल्ल्याला । थडकेळ
जोरानं गोळा । असा बेत खानानं केला । अन् तिकड मोर्चा
फिरविला । बाबाजी बोवाजी वरती होता ते वेळा ॥ यशवंत-
राव त्याचा हो भाऊ धावला मदतीला ॥ दोघांनीं नेट फार
केला । धारातीर्थी देह टाकला । खानानं किल्ला सर केला ।
तोफखाना वरती चढविला । काळ मोठा कठिण हा आला ।
आतां पुरंदर खास गेला । असं वाटलं मुरारबाजीला । निक-
राचा विचार त्यानं केला । मग बोलला आपल्या बायकोला ।
सागेल शाहीर आतां पुढच्या चौकाला ॥ ६ ॥

—: ७ :—

मुरारबाजी बोले बायकोला । “ भाला हा घाला ।
आज किल्ल्याला । शिकस्तीचा यत्न मी केला ! ॥ किल्याचा
बुरुज तडकला । दांसळून गेला । शत्रु हा आला । निकराचा
काळ ग आला ॥ थोडासा उशीर जर झाला । होईल घोंटाळा ।
आज या वेळा । सर करिल शत्रु हा किल्ला लाज आह्वांला ॥
जर किल्ला हातचा हा गेला । डाग कीर्तीला । जन्मभर जडला ।
कसं काळं तोंड दाखवूं मी शिवरायाला ? ॥ जावं अस्सं याच
घटकेला । शत्रु चिरण्याला । वाटतंय मजला । धारातीर्थी देह
टाकून जावं या वेळा ! ॥ चाल ॥ पर पाश एक जीवाला ।
प्रेमाच्या तुझ्या ग झाला ! ॥ कसं तोडूं प्रेमपाशाला । ही एक
चिंता ग मजला ॥ चाल ॥ तव नेत्र सोडिती बाण । जाती
भेदून । हृदय या वेळा । तव लाल अधर मोहती सखे !
हृदयाला ! ॥ करपाश तुझे बलवान । गुंतलों हरिण । तडफडे
मीन । कर्तव्यकर्म परि असं आलं दारुण ॥ चाल ॥ काळ
इतक्या वर्षांचा गेला । सुख नसे तुझ्या वाट्याला ॥ सदानिदा
जातों स्वारीला । सोडुनी सखे ! मी ग तुजला ॥ काय पाप
पूर्वजन्मीला । केलंस ग ठाव कोणाला ? ॥ म्हणुन पती असा
हा आला । सखये ! ग तुझ्या दैवाला ” ॥ चाल ॥ बोलला

असे हे बोल । प्रेम-कळोळ । हृदयि खळखळले ! । भेटाया
तिला नेत्रांतून मग ते आले ! ॥ प्रेमानं मिठी मारून । झाला
एक क्षण । स्तब्ध ते वेळा । पण अश्रु टप्टपा तिच्या गाल-
वर गळला ! ॥ चाल ॥ प्रियपत्नी बोले मग त्याला । जरि जीव
व्याकुळ झाला ॥ “ नका होऊं खिन्न या वेळा । प्रेमाच्या
तोडा पाशाला ॥ चाल ॥ तुम्ही शूरवीर रणधीर । पंचानन
रणझुंजार ! ॥ किती जन्म नवस मी केले । म्हणुनी मी भार्या
झाले ॥ अजि नाथ ! भाग्य मम फुललें । म्हणुनी मी भार्या
झाले ॥ अबलेला तुम्ही वरलें । हें शरीर पावन केलें ॥ चाल ॥
कर्तव्यकर्म आचरता । धर्मार्थ तनू ही पडता । होईल सौख्य
मज नाथा ॥ ज्ञणि तोडा मम पाशाला ॥ हें राज्य नसें शिव-
बाचें । हें राज्य देव-धर्माचें ! ॥ माजलें बंड यवनांचें ।
होतात हाल अबलांचे ! ॥ पर्व हेंच स्वातंत्र्याचें । धन्य, जो
रणावर नाचे ॥ चाल ॥ मी वीरपत्नी, तुम्ही वीर । गाजवा
रणां समशेर । होउं धा युद्ध घनघोर । जा पाश तोडुनी सारा ।
॥ पण क्षण एक गडे ! थांबावं । मी पंचारती आणीन ॥ अक्षता
भाळिं लावीन । प्रेमानं दृष्ट काढीन ॥ डोळाभर मग पाहीन ।
मग निरोप मी देईन ” ॥ चाल ॥ बोलली अशी ती अबला ।
डोळ्यांतून अश्रु गळला । गद्गदा कंठ गंहिवरला । ओवाळुनि
मग नाथाला । जाहली धन्य ते वेळा ! ॥ ७ ॥

—: ८ :—

जगदंबा मातेचं सत्वर करुनी स्मरण । प्रियपत्नीकडं
शेषटली दृष्टि टाकून । शेंपाचशें मावळे रणवीर संगें घेऊन । ढाल
फिरंग करिं घेऊन । चालला वेगानं । शिवाचा बाण ॥ जसा सिंह
चबताळुन दरोमधुन तो यावा । एकाच झडपेनं मस्त हत्ती फाडावा ।
तसा दिसला डोळ्याला मुरारिचा देखावा । तो प्रसंग कविला कां
नच स्फूर्तिद व्हावा ? ॥ का वीर्यवृत्तिचा मूर्तिमंत हा पुतळा ! ।
अभिमन्यु बाळ हा किंवा दुसरा नटला ! । कां प्रलयसिंधु हा
शिखरावरुनी सुटला ! । यवनांचा कराया अंत । जोरानं जात ।
तेज उधळीत । आज या वेळा ! ॥ तंवा बसला होता हत्तीवर
दिल्लीखान । त्यानं पाहिला वरनं येतांना मुरार खवळून ।
शरथरलं ऊर खानाचं त्याला पाहून ! । म्हणे, “ सिंह आला रे
आला । फाडाया मला । जबडा उघडून ” ॥ चाल ॥ खण-
खणभले भाले तलवार । झुंजती वीर । म्हणती ‘ हर हर । महादेव ’
वीर गुंग झाला । लढाईचा कैफ त्यांना चढला । प्रेतांचा
डीगच्या डीग पडला । हाडकारकांचा काला झाला ! ॥ केली शर्थ
मुरारबाजीनं । कितिक कापून । आला जोरानं । खानानं
पाहिलं समोर त्याला । होता रक्तानं मुरार न्हाला । जगूं काय
सुर्म उगवणारा ! ॥ चाल ॥ खान बोलला मुरारबाजीला ।

“ पाहुन रे तुझ्या शौर्याला । हा खान खूब फार झाला । घे
कोल आज या वेळा । अन् ये शरण आज खानाला । शिफारस
करीन शाहाला । अन् चढवीन मोठ्या हुद्याला । नाहींतर
मरशील व्यर्थ या वेळा ” ॥ ऐकून शब्द खानाचे मुरार लाल
झाला ॥ मग बोलला वीर खानाला । “ काय येऊं शरण तुर्काला ? ।
काय विकूंदेह मानाला । हा देह दिला धर्माला । हा मुरार
बळी पडणार नाहीं मोहाला ॥ एक वेळ गळेल भूमिला अढळ
ध्रुवतारा ॥ पण मुरारबाजी हा सदा अढळ रे झाला ! ॥ देहाचा
चूर जरि झाला । तरि फिकीर नाहीं रे मला ” । असं बोलला
वीर खानाला । खान हत्तीवरनं उतरला । अन् दोघांचा संप्राम
झाला । गर्जती वीर ते वेळा । कानठळी बसली कानाला ! ।
दैवाचा घाला पण आला ! । मुराराच्या हातावर वार जोराचा
झाला ! ॥ ढाल पडली खाली भूमिला । मग शेला बांधला
हाताला । आणि वीर गर्जू लागला । खानावर वार त्यानं केला ।
पण तो वार निसडून गेला । इतक्यांत खानानं सोडलं एका
तीराला ! ॥ तीर लागला मुरारबाजीला । तीरानं तोडलं डोक्याला ।
शिरकमळ पडलं धरणीला ! ॥ तरी धडानं कहर तो केला ।
धूळ चारली तीनशें यवनाला । मग कोसळलं धड धरणीला ।
जीवानं सोडलं देहाला । ‘ स्वातंत्र्यदेविच्या गळ्यांमधुन मणि
गळला ! ’ ॥ धर्मार्थ देह खर्चून घन्य तो झाला ! ! ॥ ८ ॥

—: ९ :—

देहाचे तुकडे जमविले । किल्ल्यावर नेले । मावळा मग
बोले । मुरारबाजीच्या बायकोला । “ बाईसाहेब ! मोठा घात
झाला । जिवाचा मोहरा ठार झाला ! ॥ प्राण आमुचा सोडून
गेला । झाला घोंटाळा । ऐन वेळेल । खान घेईल आतां
किल्ल्याला ॥ काय आम्ही करावं बोला । अशा निकराच्या
समयाला ? ” ॥ नाथाचं प्रेत पाहुन । साध्वीचं मन । भरलं
दुःखानं । एक क्षण आली घेरी तिजला । डोक्यांतुन अश्रु
फार गळला । अंगाला कंप सारा सुटला ! ॥ चाल ॥ पण दुःख
सारं आंवरून । त्वेषानं लाल होऊन ॥ बोलली साध्वी जोरानं ।
पळतांना मावळा पाहुन ॥ “ कुठं जातां धीर सोडून । मी
आलें खड्ग घेऊन ॥ वा दुष्ट शत्रु हांकवून । जा ! मरा !
झुंज झुंजून ” ॥ चाल ॥ असं बोलली साध्वी मावळ्याला ।
नवऱ्याच्या प्रेतावर शेला । टाकून गेली युद्धाला । मावळ्यांना
चेव तंवा आला । अन् करती घोर युद्धाला । खानानं पाहिलं
वर तिला । अन् तोंडांत घातलं बोटाला । मग बोलला आपला
आपणाला । “ सैतानखाना हा झाला । आतां औरत आली लढ-
प्याला ! । सोडावं आतां नादाला । काढावं आतां वेढ्याला । सर करणं
असल्या किल्ल्याला । फार बिकट काम हें मला ” । असं म्हणून

मुरारबाजी

वेढा काढून खान चालला ॥ मग साध्वी आली माघारा । पाल-
खीत घातलं प्रेताला । अन् पालखी घेऊन चालली रायगडाला
॥ शिवराज आले सामोरा । गडावर नेलं पालखीला । शिवराज
व्याकुळ झाला ! । खाली काढलं त्यानं प्रेताला । अन् ढळढळ
रडूं लागला ! । जिजाबाई बोलली साध्वीला । “ बाई ! उपमा
नाहीं ग तुला । देशाला प्राणपति दिलास् । अन् राखलस् ग
तूं ही किल्याला ॥ चाल ॥ त्वत्समान शंभर अबला । जर मिळ-
तिल या देशाला ॥ जाईल दुःख विलयाला । चमकेल सुखाचा
तारा ॥ चाल ॥ तव पती जाहला धन्य ! । या समान कोणो
न अन्य । चिरकाल जोडलं पुण्य । हा वंध तीनि लोकांला ’ ॥९॥

चैत्र शु० १, १८५३.